

ERHVERVSJURA

POLITIKERE BØR UNDLADE AT VÆRE SKRÅSIKRE OM RETSSAGER

PÅVIRKNING: Politikere, der ikke mener, at deres udtalelser om verserende retssager vil blive tillagt særlig vægt af borgerne, gør sig skyldige i en klar undervurdering af egen indflydelse.

LARS BO LANGSTED
professor,
Juridisk Institut,
Aalborg Universitet

finans@finans.dk

I den seneste uge dukkede diskussionen op igen. Denne gang lidt heftigere end sædvanligt og ovenikøbet garneret med en politianmeldelse: Lovgivende politikere havde udtalt sig meget bastant om først deres håb til og dernæst deres misfornøjelse over resultatet af en konkret straffesag.

Nogle gange er det på grund af misfornøjelse med en strafudmåling (oftest, fordi den opfattes som "for mild"), andre gange (om end betydeligt sjældnere), fordi afgørelsen er for hård, og denne gang var det om manglende ophævelse af den dømtes danske statsborgerskab.

Og hvad er så problemet med det, kan man spørge. Er det måske ikke politikeres eksistensberettigelse, at de forholder sig åbent og diskuterende til allehånde samfundsvigtige og principielle problemstillinger? At de svarer, når journalister spørger dem om deres mening om dette og hint – herunder om en konkret straffesag – og at de ikke skal være afskåret fra at deltage i den almindelige samfundsdebat i – som det blev nævnt af nogle af de berørte politikere – halve og hele år?

Udgangspunktet er, at folketingspolitikere ikke blot har en ret til, men ligefrem en pligt til at forholde sig løbende til bl.a. domstolens anvendelse af den lovgivning, som politikerne har vedtaget. Det er netop udtryk for, at magtfordelingen og magtbalancen i grundlovens § 3 fungerer. Domstolene kan ikke lave lovgivning, og Folketinget kan ikke dømme i enkeltsager.

Det er da heller ikke disse klare og fornuftige udgangspunkter, der er uenighed om. Problemet – og dermed uenigheden – opstår, når folketingspolitikere i deres iver udtaler sig skråsikkert om, hvordan resultatet bør være i en konkret sag.

For det første er det naturligt uklogt at være alt for skråsikker i sådanne situationer, fordi man som udenforstående ikke har fulgt sagen i retten og dermed heller ikke kender alle de detaljer, der meget tit er meget vigtige i de konkrete sager. For det andet kan det me-

get let opfattes, også selvom det givetvis ikke er tilsigtet, som en kritik af domstolene og dermed af det retssystem, der er sat til at føre lovgivernes generelle regler (lovene) ud i livet i forbindelse med den enkelte konkrete sag (dommene). Hvis Folketingets politikere er af den opfattelse, at domstolene ikke har forstået at anvende reglerne, som lovgiver havde tænkt det, indebærer systemet og den gensidige respekt mellem lovgiver og domstole, at lovgiver så må ændre lovgivningen.

Et godt grundlag for eventuelt at ændre lovgivningen vil være at vente, til domstolene har haft lejlighed til at anvende reglen i flere, og helst mange, sager. Lovændringer på baggrund af en enkelt dom eller en enkelt sag fører sjældent noget godt med sig – bl.a. fordi det jo kunne tænkes, at netop denne sags detaljer var meget forskellige fra den "sædvanlige" type sag, som lovgiver havde haft i tankerne, da reglen blev lavet; og at reglen derfor er både fornuftig og anvendes som tiltænk.

Når enkeltpolitikere udtaler sig om konkrete sager, medens de verserer, risikerer de at sløre dette billede. De politikere, der ikke mener, at deres udtalelser vil blive tillagt særlig vægt af borgerne, gør sig skyldige i en klar undervurdering af egen indflydelse.

Når de, der selv har lavet lovene, udtaler deres disrespekt for den enkelte konkrete sags resultat, bliver det alt for let opfattet som et signal om, at også borgerne kan lade være med at respektere den konkrete afgørelse og for mere ubefæstede og letantændelige sjæle at lade være med at tro på, at retssystemet håndterer straffesager ordentligt – og så kan man jo lige så godt tage loven i egen hånd.

Retsplejeloven indeholder en strafbestemmelse om, at man ikke må »fremsætte udtalelser, der er egnet til på uforsvarlig måde at påvirke dommerne, domsmændene eller nævningene med hensyn til sagens afgørelse«, så længe der ikke er afsagt endelig dom i en straffesag.

Denne regel gælder for alle, men bliver sjældent brugt. I 1982 anvendte Højesteret den imidlertid på den ansvarshavende redaktør på Ekstra Bladet. Straffesagen handlede om en læge, der var tiltalt for et medlidenhedsdrab, og samme dag

som nævningene skulle votere om skyldsspørgsmålet, bragte Ekstra Bladet en forside med overskriften: "(Lægens navn, red.) bør frifindes".

I bladets leder stod der bl.a.: »Overlæge (lægens navn, red.) bør erklæres ikke-skyldig. Dømmes (lægens navn, red.), vil han være et vilkårligt offer for mange andre lægers tilsvarende handlinger. En fuldstændig oprørende situation.« Udsprunget af den konkrete sag havde der samtidig været en meget livlig og omfattende debat i medierne om dødsriterier og dødshjælp.

Højesteret delte sig i dommerstemmerne fire-tre, hvor flertallet dømte, bl.a. med følgende præmisser:

»Det tiltrædes, at en verserende straffesag ikke er til hinder for en offentlig debat om, hvorvidt handlinger af den pågældende type bør være strafbare. Presseudtalelser herom må imidlertid respektere den grænse, som af hensyn til domstolens virke er fastlagt ved retsplejeloven ... Denne grænse findes at være overskredet.« Mindretallet på tre dommere sagde bl.a.:

»Under sådanne omstændigheder findes hensynet til den frie meningsudveksling om det foreliggende væsent-

lige samfundsanliggende at måtte føre til, at der udvises betydelig tilbageholdenhed med indskriden over for udtalelser, der giver udtryk for en bestemt holdning til det debatterede spørgsmål, i hvert fald hvis udtalelserne som her er til fordel for tiltalte og ikke indeholder en stillingtagen til sagens konkrete bevisspørgsmål.«

Dommen viser, at en verserende retssag ikke er til hinder for en principiel debat om det, sagen handler om. Højesteret finder også, at man vel kan lade den konkrete sag indgå som en del af en sådan generel debat – også medens den verserer – men at man ikke må komme "for tæt" på den konkrete sag. Men også at konkrete udtalelser om, hvordan den konkrete sag bør falde ud, kan indebære en overtrædelse af retsplejelovens regel om påvirkning af retten – og at sådanne udtalelser er særligt betænkelige, hvis de er til skade for den tiltalte.

Man siger meget rigtigt, at folketingspolitikere normalt har en særligt vidtgående ytringsfrihed. Dette skyldes hensynet til ikke at indskrænke den demokratiske debat, og man kunne tro, at denne særlige ytringsfrihed så måtte føre til, at reglen i retsplejeloven om ikke at

... og så kan man jo lige så godt tage loven i egen hånd.

Lars Bo Langsted

påvirke en verserende sag så nærmest ikke ville kunne bruges.

Det vil, i hvert fald i min optik, dog være et forkert ræsonnement. Tværtimod må den vidtgående ytringsfrihed beskytte Folketingets politikere i deres arbejde som lovgivere. Ved markante udtalelser om konkrete sagers resultat er vi imidlertid betænkeligt tæt på de selv samme politikeres ageren som dømmende magt, og dermed udover beskyttelsesinteressen bag den for dem normalt meget vidtgående ytringsfrihed.

Skal man finde et fornuftigt "leje", hvor også engagerede politikere kan debattere

uden at komme for tæt på den dømmende magt, kunne man eventuelt tage udgangspunkt i, at man ikke må påvirke dommerne m.v. i en konkret sag. Det vil indebære, at Folketingets politikere ikke måtte udtale sig bastant om det ønskelige udfald af en konkret sag, medens der kører hovedforhandling (det, der i gamle dage hed domsforhandling), og i hvert fald indtil der er afsagt dom i den pågældende instans.

For at undgå også at lægge pres på anklagemyndighed eller forsvarer bør de afstå fra det samme under den 14-dages ankefrist, der er herefter. Det forhold, at en sag – hvis den så ankes – formelt set fortsat verserer, vil dog næppe nogensinde kunne begrunde en anvendelse af retsplejelovens forbud, idet der mellem by- og landsretsbehandlingen ikke vil være nogen konkrete dommere, domsmænd eller nævninger, der kan påvirkes, og i det omfang, der måtte være udpeget dommere til ankesagen, vil selv nok så megen åbenmundethed om ankesagens ønskelige resultat næppe rodfæste sig så dybt, at det stadig vil kunne påvirke, når først selve hovedforhandlingen starter.

I en sag fra 1982 blev en redaktør på Ekstra Bladet dømt for at have blandet sig i en retssag om aktiv dødshjælp. Arkivfoto: Søren Osgood

